

KONGREGACJA
DS. INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO
I STOWARZYSZEŃ ŻYCIA APOSTOLSKIEGO

DAR WIERNOŚCI RADOŚĆ WYTRWAŁOŚCI

Wytrwajcie w miłości Mojej!
(J 15,9)

WYTYCZNE

Wydawnictwo
Ojców Franciszkanów
Niepokalanów 2020

Tytuł oryginału: *Il dono della fedeltà.
La gioia della perseveranza. Orientamenti*

© 2020 – Amministrazione del Patrimonio della Sede
Apostolica e Libreria Editrice Vaticana

© Copyright for this edition by Wydawnictwo Ojców
Franciszkanów Niepokalanów 2020

Autor zdjęcia na okładce:
vidar-nordli-mathisen | unsplash

Tłumaczenie: Hanna Bartkiewicz

Menadżer projektu: o Andrzej Iwanicki

Korekta: Jadwiga Jęcz
Skład: Stanisław Tuchołka
Projekt okładki: Adam Piasek

Za zezwoleniem ks. bpa Jacka Kicińskiego CMF
Przewodniczącego Komisji ds. Instytutów Życia
Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego

ISBN 978-83-7766-208-3

Wydawnictwo Ojców Franciszkanów Niepokalanów 2020
ul. o. M. Kolbego 5
96-515 Teresin
tel. 46 864 22 08
e-mail: wydawnictwo@niepokalanow.pl
e-sklep: wydawnictwo.niepokalanow.pl

WPROWADZENIE

1. Obecny czas, to czas próby: „We współczesnym świecie trudniej jest żyć jako osoba konsekrowana”¹. Wysiłek związany z dochowaniem wierności i słabnięcie sił w wytrwałości to doświadczenia, które są częścią historii życia konsekrowanego od samych jego początków. Wierność, mimo zanikania tej cnoty w naszych czasach, jest wpisana w głęboką tożsamość powołania osób konsekrowanych: stawką jest sens naszego życia wobec Boga i wobec Kościoła². Spójność wierności pozwala na to, by prawdę o własnym istnieniu ciągle na nowo czynić swoją, czyli *pozostawać* (por. J 15,9) w miłości Boga. Jesteśmy świadomi, że dzisiejsza kultura tymczasowości nie może nie wpływać na życiowe

¹ *Siła powołania. Papież Franciszek w rozmowie z Fernando Prado CMF o życiu konsekrowanym i poprawie relacji w Kościele*, Wydawnictwo Świętego Wojciecha, Poznań 2018, 59.

² Por. Papież Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* (19 marca 2018), 170.

wybory i na samo powołanie do życia konsekrowanego. Jest to kultura, która może zrodzić wierność chwiejną i „kiedy założenie «na zawsze» jest słabe – stwierdza papież Franciszek – każdy powód jest dobry, by zostawić rozpoczętą drogę”³. Spójność i wierność w sprawie Chrystusa nie są cnotami, które nabywa się w jednym momencie; wymagają one głębokiej świadomości powiązań ludzkich, duchowych, psychologicznych i moralnych powołania do życia konsekrowanego. Sprawa Jezusa przekracza nas, stawia wyzwania, zaprasza do decydowania się i oddania się na służbę i w służbie królestwu Bożemu. Osobiste przekonania i zobowiązania wspólnotowe są w tej służbie darem doświadczanym dzięki łasce nawrócenia; ta łaska podtrzymuje autentyczną wierność, która daleka jest od wierności bezpłodnej, realizowanej zazwyczaj w celu afirmacji samego siebie i od wierności zuchwałej, która źle rozumie własne ograniczenia i wykracza poza własne możliwości.

2. Wierność i wytrwałość znalazły się w centrum wypowiedzi papieża Franciszka w jego przemówieniu z 28 stycznia 2017 roku, podczas sesji plenarnej Kongregacji ds. Instytutów Życia

³ *Siła powołania. Papież Franciszek w rozmowie z Fernando Prado CMF o życiu konsekrowanym i poprawie relacji w Kościele*, Wydawnictwo Świętego Wojciecha, Poznań 2018, 77.

Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego: „Możemy bowiem powiedzieć, że w obecnej chwili wierność jest wystawiana na próbę (...). Mamy do czynienia z «krwotokiem», który osłabia życie konsekrowane, a także życie Kościoła. Wystąpienia w życiu konsekrowanym martwią nas. To prawda, że niektórzy odchodzący są po prostu konsekwentni, bo po poważnym rozeznaniu uznają, że nigdy nie mieli powołania; jednak inni z upływem czasu sprzeniewierzają się wierności, często zaledwie parę lat po profesji wieczystej. Co się stało?»⁴.

Pytanie postawione przez papieża Franciszka nie powinno pozostać bez echa. Wobec zjawiska porzucania stanu życia konsekrowanego i kapłańskiego – wspólnego mianownika wieloznacznych sytuacji – Kościół od dawna zastanawia się nad postawą, jaką ma wobec niego przyjąć⁵. Sam stan życia konsekrowanego wielokrotnie zachęcany był do rozpoznania, rozeznania i towarzyszenia w sytuacjach trudnych i kryzysowych, oraz do tego, by nie ograniczać zjawiska jedynie do alarmujących danych

⁴ Papież Franciszek, Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, 28 stycznia 2017.

⁵ Por. Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis* (15 marca 1992), 10.

statystycznych bez równoczesnej refleksji nad sensem i implikacjami wierności i wytrwałości w powołaniu do *sequela Christi*: drogi nawrócenia i oczyszczenia, która powinna pomóc w ponownym odkryciu podstaw i tożsamości własnego powołania bez popadania w pesymizm lub destrukcyjną frustrację kogoś, kto odczuwa niemoc i przygotowuje się na najgorsze.

Złożoność i delikatność kwestii w wielu wypadkach nie pozwalają na znalezienie odpowiednich rozwiązań. Konieczne jest przyjęcie postawy słuchania i rozeznawania, przy jednoczesnym pełnym ufności wzywaniu światła Ducha Świętego, aby pomógł nam odczytać rzeczywistość z powagą i spokojem. Chodzi o sytuacje, które brane pod uwagę w całej ich złożoności, wpływają negatywnie na to, jak osoby konsekrowane rozumieją własną tożsamość; rzucają cień na wiarygodność ewangeliczną instytutów; podważają, w jakimś stopniu, zaufanie ludu Bożego do świata osób konsekrowanych.

3. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego nie może nie czuć się wezwana do podjęcia problematyki związanej z wiernością i wytrwałością w stanie konsekrowanym. Poczynając od tego, co najczęściej obserwuje się w życiu instytutów i stowarzyszeń, zdecydowała się

opracować i zaproponować kilka wskazań lub wytycznych w kwestiach zapobiegania i towarzyszenia. W takiej perspektywie niniejszy dokument ma na celu dostarczyć wytyczne, które na bazie norm prawnych i praktyki dykasterii powinny być użyteczne dla wszystkich osób konsekrowanych oraz tych, które pełnią funkcje odpowiedzialnych zarówno w zarządzie, jak i w formacji.

Tekst podzielony jest na trzy części:

– *Spojrzenie i słuchanie*. Monitoruje i wychwytuje sytuacje, które mogą powodować złe samopoczucie, trudności, kryzys w życiu osobistym i wspólnotowym osób konsekrowanych bez podnoszenia alarmu lub, wręcz przeciwnie, skutkujące groźnym niedowartościowaniem. Przełożeni – bracia i siostry – biorąc na siebie ciężar problemu, starają się sprostać temu wyzwaniu. W ten sposób, kto uczciwie i w pokorze uzna, że zмага się z problemem, godzi się na to, by mu pomóc i towarzyszyć. Problemy mają różne twarze, historie, biografie; chodzi o to, by rozpoznać brata lub siostrę, którzy przeżywają problemy i jednocześnie uznać własne trudności. „Kiedy badamy przed Bogiem drogi życia, żadne przestrzenie nie mogą pozostawać wykluczone. We wszystkich aspektach życia – zachęca papież Franciszek – możemy stale wzrastać i ofiarować

Bogu coś więcej, nawet w tych, w których doświadczamy największych trudności”⁶.

– *Ożywić samoświadomość*. Dwumian wierność-wytrwałość naznaczył wypowiedzi Magisterium o życiu konsekrowanym. Te dwa terminy są postrzegane jako nierozłączne aspekty jednej i tej samej postawy duchowej. Wytrwałość jest niezbędną cechą wierności. W tego rodzaju dynamizmie rozumie się ważność formacji ciągłej, która popycha tak osobę konsekrowaną, jak i instytut do „nieustannego weryfikowania wierności wobec Pana, uległości Jego Duchowi (...), stałości w poświęcaniu się dla innych, pokory w znoszeniu przeciwności”⁷. Powołanie do życia konsekrowanego jest drogą przemiany, która odnawia serce i umysł osoby, tak aby umiała ona *rozpoznać, jaka jest wola Boża, co jest dobre, co Bogu miłe i co doskonałe* (Rz 12,2). „Dzisiaj – potwierdza papież Franciszek – szczególnie potrzebna stała się postawa rozeznawania”⁸, aby nie

⁶ Papież Franciszek, Adhortacja apostołska *Gaudete et exsultate* (19 marca 2018), 175.

⁷ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Potissimum institutio- ni*, Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych (2 lutego 1990), 67.

⁸ Papież Franciszek, Adhortacja apostołska *Gaudete et exsultate* (19 marca 2018), 167.

poprzestawać „jedynie na dobrych intencjach”⁹. Mężczyźni i kobiety rozeznania, osoby konsekrowane, stają się zdolnymi by interpretować rzeczywistość ludzkiego życia w świetle Ducha i w ten sposób wybierać, decydować i działać zgodnie z wolą Bożą¹⁰. Formacja zakłada stałe ćwiczenie się w korzystaniu z daru rozeznania, który „nadaje osobie konsekrowanej niezbędną dojrzałość (...). Dziś fundamentalną sprawą w życiu konsekrowanym jest właśnie to: dojrzałość”¹¹.

– *Odlączenie od instytutu. Normy prawne i praktyka dykasterii*: „W życiu konsekrowanym nie można być samemu. Potrzebujemy osób towarzyszących”¹² nie tylko w rozpoznaniu i korygowaniu postaw, stylów życia, braków, niewierności, które stanowią ewidentne antyświadectwo wobec stanu życia konsekrowanego, lecz także w odzyskiwaniu sensu i szacunku dla

⁹ Tamże, 169.

¹⁰ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8 grudnia 2016), 43.

¹¹ *Siła powołania. Papież Franciszek w rozmowie z Fernando Prado CMF o życiu konsekrowanym i poprawie relacji w Kościele*, Wydawnictwo Świętego Wojciecha, Poznań 2018, 63.

¹² Tamże.

dyscypliny, jako że stoi ona na straży porządku naszego życia i wyraża uwagę oraz troskę o brata i siostrę. Dyscyplina kształtuje ucznia Chrystusa nie do postawy płaskiego konformizmu, lecz do spójności z własną formą życia jako *sequela Christi*; wychowuje do zyskania koniecznego dystansu do ideologii światowych, które podważają wiarygodność naszego stylu życia; uaktywnia postawę czujności, wewnętrzne nastawienie gotowości i jasności wobec sytuacji przeciwnych i ryzykownych. Wreszcie – jest praktykowaniem miłosierdzia, ponieważ jesteśmy jedni wobec drugich dłużnikami miłosierdzia. W perspektywie rozeznania – towarzyszenia przekazuje się przełożonym i odpowiedzialnym – na każdym poziomie – punkty odniesienia do norm prawnych i praktyki dykasterii, dla poprawnej oceny sytuacji o charakterze dyscyplinarnym, przy pełnym zachowaniu procedur przewidzianych w prawie kanonicznym.

4. Droga wierności w wytrwałości wymaga umiejętności patrzenia z realizmem i obiektywizmem na osobiste doświadczenie osoby konsekrowanej, bez przymykania oczu na pojawiające się problemy i trudne sytuacje, które mogą sygnalizować wierność chwiejną lub przejawy niewierności. Osoba konsekrowana na drodze autentycznej wierności odczytuje i rozeznaje własną historię

i pyta siebie przede wszystkim o „wierność miłości”¹³; uczy się słuchania własnego sumienia i kształtowania w sobie sumienia opartego na prawidłowym osądzie¹⁴; dyscyplinuje własne życie, aby nie pozbawić sensu troski o własne wnętrze; przyjmuje dar łaski Bożej, która jest obietnicą i rękojmią naszego *wytrwania w Jego miłości* (por. J 15,9).

¹³ Papież Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* (19 marca 2018), 112.

¹⁴ Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8 grudnia 2016), 94.

– | –

WIERNOŚĆ I WYTRWAŁOŚĆ

Memoria Dei

23. Wierność sprawdza się w czasie, historii, życiu codziennym. O ile wierność jest zasadniczą cnotą każdej relacji międzyosobowej, to wytrwałość jest specyficzną cnotą czasu: prowokują one pytania o relację z drugim. W obecnym czasie, rozbitym i bez zasad, te rzeczywistości jawią się jako wyzwanie dla każdej osoby, w szczególności dla chrześcijanina. Jak jednak rozpoznać własną wierność, jeśli nie poczynając od wierności Tego, który jest wierny (por. 1 Tes 5,24), i od wiary w Niego? Wiernym jest ten, który łączy pamięć i teraźniejszość; to może pozwolić mu być wytrwałym. Wytrwałość bowiem nie może nie być podtrzymywana przez *memoria Dei*. W tym sensie chrześcijanin, zdolny do *memoria Dei*, poznaje i pamięta działanie Pana. To pamięć, która angażuje serce człowieka, siedzibę jego woli i jego umysłu. Ciągłe odnawiana pamięć

o wierności Bożej jest tym, co może wzbudzać i podtrzymywać wierność wierzącego.

Bóg jest wierny

24. Papież Franciszek często wzywa do pamiętania, do przypominania sobie o wybrańczej miłości Chrystusa i precyzuje: „możemy powiedzieć coś na temat oblubieńczej miłości Jezusa do Kościoła. Ta miłość ma trzy cechy: jest wierna; jest wytrwała; niestrudzenie kocha (...); jest owocna. (...) Wierność jest cechą właściwą miłości Jezusa”¹.

Tematy *wierności* oraz *wytrwałości* zajmują centralne miejsce w Słowie Bożym. Wierność – *hesed* – jest jednym z głównych atrybutów Boga: Bóg jest wierny. Cała historia zbawienia jest niczym innym jak opowiadaniem o tym przymierzu między Bogiem i stworzeniem, między Bogiem i Jego ludem, Izraelem, między Bogiem i całą ludzkością. Dobroć i wierność wyrażają naturę Boga i całe Jego działanie względem narodu wybranego, ale także względem całego stworzenia.

¹ Papież Franciszek, Medytacja poranna w kaplicy Domu św. Marty, „L'Osservatore Romano”, Rok CLIV, nr 124, 03/06/2014.

Bóg obiecuje, że nie zerwie nigdy swojego przymierza, lecz pozostanie mu wierny na zawsze. Pokonuje niechęć i przyjmuje zło człowieka, aby ten mógł powrócić do bycia Mu wiernym w wolności, którą zwraca mu przebaczenie. To stałe przyłgnięcie do przymierza nie jest niczym innym jak wiernością Boga Jego Obietnicy. Prorok Ozeasz przedstawia tę wierność Boga jako wynik Jego trwałej miłości wobec narodu, posługując się sugestywnym obrazem małżeństwa: *Dlatego chcę ją przynęcić, na pustynię ją wyprowadzić i mówić jej do serca. (...) W owym dniu zawrę z nią przymierze, (...) I poślubię cię sobie [znowu] na wieki, poślubię przez sprawiedliwość i prawo, przez miłość i miłosierdzie. Poślubię cię sobie przez wierność, a poznasz Pana (Oz 2,16–22). Widoczna i powtarzająca się niestałość Izraela nie narusza skały (Pwt 32,4) wierności Boga, o czym wyśpiewuje psalmista: *Wierność Twoja [trwa] z pokolenia na pokolenie (Ps 119[120],90).**

Chrystus ikoną wierności

25. Stąd wypływa odpowiedź człowieka: wierność, która jest przede wszystkim *wiarą* i *zaufaniem* (o czym świadczy greckie tłumaczenie słowa *wierność*, tj. *pistis/pisteuein* [wiara/wierzyć] i jej

poходnych), zawierzenie się i przyłgnięcie do obietnic i przykazań przymierza. *Wszystkie ścieżki Pana – to łaskawość i wierność dla tych, co strzegą przymierza i Jego przykazań* (Ps 25[24],10).

Nawet jeśli Izrael nie był *sługą wiernym*, zagubił się i często naśladował niewierność pokolenia, które przeszło przez pustynię – *pokolenia o chwiejnym usposobieniu, którego duch nie dochowuje Bogu wierności* (Ps 78[77],8) – Bóg nie zaprzestał udowadniania mu swej wierności: On *w miłości wieczystej (...) się ulitował* (Iz 54,8).

Temat relacji i odbudowania relacji, mimo niewierności i zła człowieka, charakteryzuje całą historię zbawienia aż do przyjścia Jezusa, który staje się wierny swojemu Ojcu i przez to – wierny ludzkości słabej, skłonnej do zła, wobec której nieustannie składa swoją obietnicę zbawienia. *Amen* wierności jest Jezus Chrystus (por. 2 Kor 1,20; Ap 3,14). Przyjście Chrystusa i Jego wcielenie jest Obietnicą, która się realizuje. Jezus jest *Świadkiem wiernym* – jak Go określa Apokalipsa (1,5), *sługą wiernym i prawdziwym* (Ap 19,11), w którym wypełnia się *wszystko, co napisane jest (...) w Prawie Mojżesza, u Proroków i w Psalmach* (Łk 24,44). W Nim zostają utrzymane w mocy wszystkie obietnice Boga (por. 2 Kor 1,20). W Chrystusie objawia się wierność Boga (por. 1 Tes 5,23–24).

Chrystus, świadek wierny, uczy człowieka wierności, jest jej ikoną; jest wiernością Bogu Ojcu. Zaprasza ludzi do tego, by byli wierni Jego słowu. Została nam dana łaska i wymaga się od nas odpowiedzi *wierności* Ojcu poprzez Syna, który ukochał nas i dał nam samego siebie. Jednym z najstarszych określeń, jakim nazywano pierwszych chrześcijan, było właśnie słowo *wierni*, wskazujące na ich wiarę w Chrystusa (Dz 10,45; Ef 1,1), ożywianą miłością (J 15,9 nn). Paweł często posługuje się tym słowem zarówno wobec osób, jak i ich zachowań, a wśród owoców Ducha wymienia także *wierność* (Ga 5,22).

„Tej wierności nigdy nie możemy zdobyć naszymi siłami, nie jest ona owocem naszego codziennego zaangażowania; pochodzi ona od Boga i opiera się na «tak» Chrystusa, który stwierdza: *Moim pokarmem jest wypełnianie woli Ojca* (por. J 4,34). Właśnie w to «tak» musimy się włączyć, włączyć się w «tak» Chrystusa, w przyjęcie woli Ojca, by móc razem ze św. Pawłem powiedzieć, że nie my żyjemy, lecz żyje w nas sam Chrystus”².

² Benedykt XVI, Audiencja generalna, 30 maja 2012, Watykan.

Wierność żyje spotkaniem

26. Spotkanie z Bogiem angażuje człowieka w całości: jesteśmy powołani, by żyć w całkowitym zawierzeniu nas samych, intelektu i woli, umysłu i serca, stałości i słodczy zgody. Wiara jest tajemnicą spotkania Ojca z Synem poprzez działanie Ducha w sercu człowieka, który przyjmuje Słowo i pozwala się do Niego upodobnić.

Spotkanie z Panem otwiera ucznia na pełnię życia. To uczestnictwo w życiu Trójcy Świętej przejawia się w stylu, w którym Bóg jest wszystkim i wszystko odnosi się do Niego: *boście zwlekli z siebie dawnego człowieka z jego uczynkami, a przyoblekli nowego, który wciąż się odnawia ku głębszemu poznaniu [Boga], według obrazu Tego, który go stworzył* (Kol 3,9–10). Trójca Święta żyje w egzystencji tego, kto odpowiada na wezwanie do *sequela Christi* poprzez oddanie swojego istnienia: „Życie konsekrowane jest głoszeniem tego, czego dokonuje Ojciec przez Syna w Duchu Świętym swoją miłością, swoją dobrocią, swoim pięknem”³.

³ Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 20.

Wytrwałość: pamięć i nadzieja

27. Określenie *wytrwałość* występuje w Ewangeliach synoptycznych tak u Mateusza, jak i Marka, w identycznej formie: *Kto wytrwa do końca, ten będzie zbawiony* (Mt 10,22b; 24,13; Mk 13,13), a w podobnym brzmieniu co do treści – u Łukasza: *Przez swoją wytrwałość ocalicie wasze życie* (Łk 21,19).

Sam Jezus, bezpośrednio i osobiście, kieruje do swoich uczniów zachętę do wytrwałości w uroczystych okolicznościach wieczerzy paschalnej: *Wyście wytrwali przy Mnie w moich przeciwnościach* (Łk 22,28). Ogłasza swoim uczniom, że będą musieli stawić czoła Jego próbom i wydaje się rozpoznawać swoich poprzez ich dyspozycyjność do znoszenia Jego prób przez cały ten okres, w czasie którego On wytrwał aż do dania życia za nich (por. J 13,1). Przed wezwaniem do wytrwałości *aż do końca*, Jezus zachęca swoich do wytrwałości w strzeżeniu słowa słuchanego *sercem szlachetnym i dobrym* (Łk 8,15) i w przyniesieniu owocu. Także więc Pismo Święte jawi się jako źródło wytrwałości, pocieszenia i nadziei, i jednocześnie jako powód do prześladowań, z którymi trzeba się zmierzyć (por. Rz 15,4).

Teksty ewangeliczne ukazują już niektóre zagadnienia szczegółowe z późniejszej dyskusji

nowotestamentowej o *wytrwałości*, jako niezbędnej cesze kwalifikującej człowieka jako chrześcijanina. List św. Jakuba rozpoczyna się właśnie taką zachętą do wytrwałości: *Za pełną radość poczytujcie to sobie, bracia moi, ilekroć spadają na was różne doświadczenia. Wiedźcie, że to, co wystawia waszą wiarę na próbę, rodzi wytrwałość. Wytrwałość zaś winna być dziełem doskonałym, abyście byli doskonali, nienaganni, w niczym nie wykazując braków.* (Jk 1,2–4).

Wytrwałość przede wszystkim rozumiana jest jako *cierpliwość*, jako umiejętność znoszenia prób, które przygotowują do tego, by być *doskonałymi i nienagannymi*.

Wytrwałość, którą przeżywał i o której świadczył Paweł, jest cnotą tego, kto walczy, by dać świadectwo Chrystusowi (por. 1 Tm 6,11–12). Chrześcijanin jest powołany do wytrwałości na wzór Chrystusa, jak to potwierdził sam Jezus (por. Łk 22,28).

28. List do Hebrajczyków zaprasza, by *wytrwale biec w wyznaczonych nam zawodach. Patrzymy na Jezusa, który nam w wierze przewodzi i ją wydoskonala* (Hbr 12,1–2). W wytrwałości objawia się autentyczna miłość do Chrystusa każdego, kto oczyma serca i umysłu wpatruje się w Niego, niczym sportowiec, który wypatruje mety.

Gdy w życiu brakuje celu, wszystko staje ciężkie, pozbawione sensu, a miłość jest niestała.

„Autor Listu do Hebrajczyków mówi: «Potrzebujecie wytrwałości». Potrzebna jest wytrwałość, abyście spełniając wolę Bożą, dostąpili obietnicy. Wytrwałość, by doczekać obietnicy. Droga obietnicy ma chwile piękne, chwile pełne światła, chwile mroczne⁴. Papież zaleca, by zawsze być wytrwałym, stosując się do dwóch wskazówek podsuniętych przez Apostoła, którymi są pamięć i nadzieja. Pamięć szczęśliwych dni, w których spotkaliście Pana, „na przykład, kiedy zrobiłem dobry uczynek i poczułem, że Pan jest blisko (...), kiedy postanowiłem wstąpić do seminarium, rozpocząć życie konsekrowane⁵. Autor Listu sugeruje, by przywoływać pamięć o tych chwilach, tych pierwszych dniach, gdy wszystko jaśniało. Drugą wskazówką jest nadzieja: „kiedy diabeł nas atakuje swoimi pokusami, wadami, nędzą, musimy zawsze patrzeć na Pana, na wytrwałość krzyża, przypominając sobie pierwsze piękne chwile miłości, spotkania z Panem i nadzieję, która jest nam należna⁶”.

⁴ Papież Franciszek, Pamięć i nadzieja, homilia w Domu św. Marty, 1 lutego 2019.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

Darem Boga przymierza jest także wytrwałość osób konsekrowanych, która jest „milczącym, lecz wymownym świadectwem (...) o Bogu wiernym, którego miłość nie ma granic”⁷. Życie konsekrowane, zrodzone z żywego doświadczenia Miłości, która zbawia, w świetle wierności Boga Ojca, Syna i Ducha Świętego, swój sens znajduje w dynamizmie wierności⁸.

Trwać w wierności

29. Począwszy od tekstów soborowych, dwumian „wierność–wytrwałość” charakteryzował Magisterium Kościoła w temacie życia konsekrowanego. Teksty soborowe, podobnie jak i teksty późniejsze, nie traktują tych dwóch pojęć jako synonimów, lecz jako nierozłączne aspekty jednej i tej samej dyspozycji duchowej: wytrwałość jest niezbędną cechą wierności. Zarówno w dokumentach soboru, jak i późniejszych, wytrwałość jawi

⁷ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Instrukcja: Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostolskiej* (31 maja 1983), 37.

⁸ Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 70.

się jako typowy atrybut wierności, jej cecha konstytutywna, która zostaje sprzęgnięta z pokorą.

Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium* (46) wyraźnie ukazuje wielkość życia szczególnej konsekracji, która poprzez znak i dzieło osób konsekrowanych przedłuża obecność Chrystusa w historii: „Sobór święty potwierdza i chwali mężów i niewiasty, braci i siostry, którzy w klasztorach lub w szkołach i szpitalach czy na misjach poprzez wytrwałą i pokorną wierność dla wyżej wymienionego poświęcenia stają się chlubą Oblubienicy Chrystusowej i wszystkim ludziom świadczą szlachetne i rozliczne posługi”⁹. Samo życie osób konsekrowanych jest zatem zdefiniowane poprzez jego pokorną i wytrwałą wierność konsekracji.

Miłość całkowita i wyłączna

30. Święty Paweł VI w swoim magisterium na temat kapłaństwa i życia konsekrowanego zwracał uwagę na wierność wytrwałą i całkowitą oddawania się osób konsekrowanych. Ojciec Święty, nawet gdy nie mówi o tym bezpośrednio, opisuje wytrwałość jako znak, poprzez

⁹ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 46.

który konsekrowany i konsekrowana ofiarowali nieodwołalnie własne życie i pozostają w pełni wierni złożonej przez siebie ofierze.

W encyklice *Sacerdotali caelibatus* z 1967 roku, traktującej o celibacie kapłanów, Paweł VI wzywał do autentycznej miłości, która „jest całkowita, wyłączna, stała i wieczna, stanowi zachętę, jakiej oprzeć się nie można, i prowadzi do najwspanialszych czynów”¹⁰. W tym samym roku, w orędziu na Światowy Dzień Powołań, raz jeszcze podkreślił całkowitość powołania do życia szczególnej konsekracji: „Słowo powołanie nabiera pełnego znaczenia, którym bez wątpienia ma się stać, w sposób jeśli nie wyłączny, to szczególnie i doskonały, tam gdzie mowa o powołaniu w dwójnasób wyjątkowym: ponieważ pochodzi bezpośrednio od Boga jako błysk światła uderzający w najintymniejsze i najgłębsze zakamarki świadomości; ponieważ wyraża się w całkowitym ofiarowaniu życia jedynej i najwyższej miłości; miłości Boga i tej, która z niej pochodzi i z nią tworzy jedno – miłości braci”¹¹.

¹⁰ Paweł VI, Encyklika *Sacerdotalis caelibatus* (24 czerwca 1967), 24.

¹¹ Paweł VI, Orędzie na IV Światowy Dzień Modlitw o Powołania, 5 marca 1967, Watykan.

Szczególnie wyraziste jest przesłanie adhortacji apostołskiej *Evangelica testificatio* z 1971 roku, w której Paweł VI prosił zakonników i zakonnice, aby dla mężczyzn i kobiet swoich czasów byli świadkami życia scalonego i otwartego, które może być zagwarantowane jedynie poprzez osobiste przyłgnięcie do Boga żywego¹². Ojciec Święty powiązał świadectwo osób konsekrowanych z wytrwałością, jaką realizują w swoim życiu.

Temat wierności w nauczaniu św. Pawła VI został szczególnie podkreślony w słowie skierowanym do instytutów świeckich. Papież przypomina im o „obowiązku wierności”, aby byli wierni „własnemu powołaniu”, które powinno wyrażać się przede wszystkim „w wierności modlitwie, która jest podstawą trwałej mocy i owocności”¹³.

W kolejnych dokumentach wierność jest opisywana jako dynamizm wzrostu, w którym wytrwałość wymaga koniecznego i zgodnego zaangażowania osób konsekrowanych i samych instytutów. Wytrwałość to świadectwo Bożej wierności przymierzu zawartemu z osobą konsekrowaną, która była wcześniej niż wierność samego konsekrowanego lub konsekrowanej.

¹² Por. Paweł VI, Adhortacja apostołska *Evangelica testificatio* (29 czerwca 1971), 34.

¹³ Paweł VI, Orędzie na I Światowy Kongres Instytutów Świeckich, 25 sierpnia 1976, Watykan.

Podczas obrad synodu na temat życia konsekrowanego, temat relacji między wiernością a wytrwałością był ciągle pogłębiany, a wierność została uznana za słowo-klucz do podsumowania i opisanie różnych istotnych wartości życia konsekrowanego.

Maryja wzorem wytrwałości

31. Jako wzór i podpora „wytrwałości w wierności” osoby konsekrowanej, nieustannie wskazywana jest Dziewica Maryja. Święty Jan Paweł II przyzywał Ją w zakończeniu adhortacji *Redemptionis donum*: „Wśród wszystkich osób poświęconych bez reszty Bogu, Ona [Dziewica Niepokalana] jest Pierwsza. Ona — Dziewica z Nazaretu — jest też *najpełniej Bogu poświęcona*, najdoskonalej konsekrowana. (...) Trwając w wierności Temu, który Jest wierny — szukajcie najszczerzego oparcia w *Maryi!* Ją bowiem Bóg powołał do najdoskonalszej wspólnoty ze swoim Synem. Niech Ona, Panna wierna, będzie też Matką Waszej ewangelicznej drogi. Niech pomoże Wam doświadczyć i okazać wobec świata: jak *nieskończenie wierny jest sam Bóg!*”¹⁴.

¹⁴ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Redemptionis donum* (24 marca 1984), 17.

Wyrażenie „wytrwałość w wierności” stanowi jeden z najskuteczniejszych kluczy interpretacyjnych do odczytania adhortacji apostołskiej *Vita consecrata*. W niej wytrwałość ustawiona jest w bezpośredniej relacji z samą wiernością, niezależnie od jej różnych przejawów. Wytrwałość, zanim jeszcze zostanie ustawiona w relacji wierności regule lub charyzmatowi, zostaje powiązana z wiernością Bogu w pewnego rodzaju syntezie całego rozwoju nauczania Kościoła [w tej kwestii].

Droga wzrastającej wierności

32. Wierność Boga względem każdego mężczyzny i każdej kobiety objawia się w kreatywności w całej historii zbawienia. W konsekwencji również nasza wierność jest czymś przeciwnym bezwładnej pasywności, ma być dynamiczna, jak zdecydowanie podkreśla *Vita consecrata*¹⁵: to, co chce się zachować, powinno być nieustannie uaktualniane. Wierność łączy się zatem z kreatywnością: coś trzeba zmienić, a coś trzeba podtrzymać. Ważne, by rozróżnić

¹⁵ Por. Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostołska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 70.

to, co powinno trwać nadal, od tego, co można i należy zmienić.

„Oto sens powołania do życia konsekrowanego: jest ono wyłączną inicjatywą Boga (por. J 15,16), który oczekuje od tych, których wybrał, odpowiedzi w postaci całkowitego i wyłącznego oddania się Jemu. Doświadczenie tej bezinteresownej miłości Boga jest tak głębokie i silne, że człowiek czuje się zobowiązany odpowiedzieć na nie bezwarunkowym poświęceniem Mu własnego życia, złożeniem w ofierze teraźniejszości i przyszłości w Jego ręce”¹⁶.

Skoro ostateczna wierność szczególnej komunii miłości z Ojcem oznacza wierność powołaniu konsekracji i misji otrzymanej od Ojca, to wierność Chrystusowi bazuje nie tylko na chrzcie, lecz także na oblubieńczym przymierzu. „Możemy powiedzieć – pisał św. Jan Paweł II w *Vita consecrata* – że życie duchowe, rozumiane jako życie w Chrystusie, życie według Ducha Świętego, jest drogą wiodącą do coraz większej wierności — drogą, po której prowadzi On osobę konsekrowaną, upodabniając ją do Chrystusa, w pełnej komunii miłości i służby Kościołowi”¹⁷. To bycie jak Chrystus uprzedza wszelką

¹⁶ Tamże, 17.

¹⁷ Tamże, 93.

posługę, wszelkie działanie, dlatego też wierność osób konsekrowanych Chrystusowi pozwala im być przedłużeniem szczególnej obecności Zmartwychwstałego w historii¹⁸.

To właśnie w wierności Duchowi Świętemu¹⁹ każda osoba konsekrowana może być coraz wierniejsza własnej tożsamości²⁰ w mierze, w jakiej dziewictwo dla Królestwa „jest odblaskiem *nieskończonej miłości* łączącej trzy Boskie Osoby w tajemniczej głębi życia trynitarnego; miłości, której Słowo Wcielone dało świadectwo aż po ofiarę z własnego życia; miłości, która *rozlana jest w sercach naszych przez Ducha Świętego* (Rz 5,5), przynaglającego nas, byśmy odpowiedzieli na nią całkowitą miłością do Boga i do braci”²¹.

- 33.** W tym trynitarnym świetle można zrozumieć cztery klasyczne rodzaje wierności: „Bądźcie zawsze gotowi, wierni Chrystusowi, Kościołowi, swojemu instytutowi i ludziom naszej epoki”²². Wierność instytutowi odsyła w wyraźny sposób do Trójcy, w mierze w jakiej każdy charyzmat jest darem Boga, który w człowieku znajduje

¹⁸ Por. Tamże, 19.

¹⁹ Por. Tamże, 62.

²⁰ Por. Tamże, 71.

²¹ Tamże, 21.

²² Tamże, 110.

współpracownika; w takim sensie osobista wierność pozostania w określonym instytucie (dopuszczając wyjątki) nie jest jedynie kwestią ludzką, lecz odsyła do najgłębszej decyzji wierności Bogu. Być wiernym człowiekowi naszych czasów oznacza miłować go i służyć mu według serca Chrystusa i na wzór Trójcy Świętej. Wierność na wzór trynitarny nie może być inna niż ta, którą Bóg okazuje człowiekowi, zatem chodzi o wierność całkowitą, w mierze, w jakiej idzie się aż do końca, aż po krzyż²³.

Wytrwałość na drodze świętości

- 34.** Osoba konsekrowana, z racji swego powołania jest zatem wezwana do życia w postawie ucznia i naśladowcy, co ma być odpowiedzią miłości zakładającej całkowite przyłgnięcie do Chrystusa, z ofiarowaniem Mu całego swojego życia, a jeśli zajdzie potrzeba – oddaniem siebie samego nawet w męczeństwie.

Święty Jan Paweł II potwierdził, że autentyczna wytrwałość w naśladowaniu, a także w całej swojej wartości świadectwa, powinna być przez osoby konsekrowane przeżywana w prostocie

²³ Por. Tamże, 86.

i codzienności, z ciągłym odnoszeniem się do własnego charyzmatu założycielskiego²⁴.

Wytrwałość osób konsekrowanych polega na podążaniu drogą wytyczoną przez reguły i konstytucje instytutów, która jest inspiracją dla drogi świętości, na której konsekrowany i konsekrowana powinni trwać w celu upodabniania się do Chrystusa, aby mogli być świadkami i uczestnikami Jego zbawczego dzieła.

Sequela Christi zarówno dla wspólnot, jak i dla poszczególnych osób konsekrowanych dopełnia się w tajemnicy paschalnej, którą trzeba przeżywać w tym mocnym „zaufaniu do Pana dziejów”²⁵, które właśnie w wytrwałości realizuje się i stanowi jego najwyrazistsze świadectwo.

Z drugiej strony *Vita consecrata* przypomina, jak „w naszym stuleciu, podobnie jak w innych epokach dziejów, konsekrowani mężczyźni i kobiety dali świadectwo o Chrystusie Panu, składając dar z własnego życia. Wielka ich rzesza — chroniąc się w katakumbach przed prześladowaniami reżimów totalitarnych lub przed przemocą, zmagając się z trudnościami, jakie dotykały ich działalności misyjnej, służby ubogim, opieki nad

²⁴ Por. Tamże, 37.

²⁵ Tamże, 63.

chorymi i odrzuconymi — przeżyła i przeżywa swoją konsekrację przez długotrwałe i heroicznie znoszone cierpienie, a często przez przelanie własnej krwi, upodobniwszy się całkowicie do ukrzyżowanego Chrystusa”²⁶. Tym kobietom i tym mężczyznom, którzy wytrwali w miłości aż do oddania życia, adhortacja apostołska zawiera zadanie orędownictwa za wiernością każdej osoby konsekrowanej²⁷.

Życie braterskie miejscem wytrwałości

35. Po soborze Magisterium Kościoła w sposób dojrzały i pogłębiony wyraziło się na temat roli życia braterskiego w wytrwałości osób konsekrowanych. Z rosnącym naciskiem uznano, że życie braterskie we wspólnocie i relacje, które w niej się kształtują, są dla osób konsekrowanych jednym z najbardziej charakterystycznych środowisk ich *sequela Christi*. Z drugiej strony, niezwykle znaczącym jest to, że w Magisterium soborowym to życie we wspólnocie jest pierwszym podmiotem wezwanym do wytrwałości: „Życie wspólne na wzór Kościoła pierwotnego, w którym wielu wierzących było jednym sercem

²⁶ Tamże, 86.

²⁷ Por. Tamże.

i jedną duszą (por. Dz 4,32), podtrzymywane nauką ewangeliczną, świętą liturgią, a zwłaszcza Eucharystią – winno nadal opierać się na wspólnocie tego samego ducha (por. Dz 2,42)”²⁸. Wspólnota apostołska w Jerozolimie jest zatem wskazywana jako wzór życia zakonnego, aby mogło ono przyjąć wyzwania, które stawia przed nim współczesna historia.

Magisterium wskazuje narzędzia, poprzez które życie braterskie jest ożywiane i karmione: Ewangelia, liturgia eucharystyczna i modlitwa. Te narzędzia będą w sposób ciągły proponowane przez kolejne dokumenty, aż osiągną pogłębiony wyraz w instrukcji *Rozpocząć na nowo od Chrystusa*²⁹. Stopniowo zostaje ukazane, że dla prawdziwego życia komunii istotne są nie tylko modlitwa, lecz także sama wytrwałość poszczególnych członków wspólnoty w osobistej drodze przyłgnięcia do Chrystusa, która realizuje się także poprzez troskę o relacje wspólnotowe. Wynika z nich ponadto, że wytrwałość jednostki jest powiązana z wytrwałością całej wspólnoty.

²⁸ Sobór Watykański II, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*, 15.

²⁹ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja *Rozpocząć na nowo od Chrystusa. Odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu* (19 maja 2002).

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE — 5

CZĘŚĆ PIERWSZA
SPOJRZENIE I SŁUCHANIE — 15

– I –

ZJAWISKO ODEJŚĆ
NIEKTÓRE PUNKTY KRYTYCZNE — 17

Zjawisko, które stawia pytania — 17

Rodzaje trudności — 19

Czujne spojrzenie i uważne słuchanie — 20

Kryzys instytucji: niepewność i dezorientacja — 22

Nieprzejrzystość atrakcyjności — 23

Nieadekwatna ocena trudności — 25

– II –

INSTANCJE DO INTERPRETACJI
I MECHANIZMY DO ZMIANY — 27

Procesy tworzenia tożsamości — 27

Zaciemnienie wiary — 29

Sposób rozumienia i przeżywania celibatu w życiu
konsekwentnym — 30

Płynność wierności — 32

Poczucie więzi określone przez reguły —	33
Relacja z czasem i przestrzenią —	34
Trudne relacje międzyosobowe i wspólnotowe —	35
Doświadczenie samotności —	36
Napięcie między wspólnotą a misją —	38
Korzystanie ze świata cyfrowego —	39
Stosunek do władzy i do posiadania —	41

CZĘŚĆ DRUGA

OŻYWIANIE ŚWIADOMOŚCI — 43

– I –

WIERNOŚĆ I WYTRWAŁOŚĆ — 45

Memoria Dei —	45
Bóg jest wierny —	46
Chrystus ikoną wierności —	47
Wierność żyje spotkaniem —	50
Wytrwałość: pamięć i nadzieja —	51
Trwać w wierności —	54
Maryja wzorem wytrwałości —	58
Droga wzrastającej wierności —	59
Wytrwałość na drodze świętości —	62
Życie braterskie miejscem wytrwałości —	64
Współodpowiedzialni za wierność brata i siostry —	66
Wytrwali w modlitwie —	68
Formacja fundamentem wytrwałości —	69
Radość wytrwałości —	71

– II –

PROCESY WSPÓLNEGO ROZEZNAWANIA — 77

Laboratorium życia —	77
Wspólna praca dla wspólnego rozeznania —	80
Rozeznawanie i towarzyszenie —	82

Kształtowanie sumienia — 84
Rozumienie samego siebie — 87
Dar i zadanie — 89
Decyzje nieodwołalne — 96
Odkrywanie nowych realiów — 99

– III –

ZGODA NA TOWARZYSZENIE W CZASIE PRÓBY.
WYMIAR WSPÓLNOTOWY — 103

Wspólnota braterska: podpora w wytrwałości — 103
Postawa otwartości — 105
Stała koncentracja na Bogu i mocne trwanie w Nim — 107

CZĘŚĆ TRZECIA
ODŁĄCZENIE OD INSTYTUTU — 109

NORMY KANONICZNE
I PRAKTYKA DYKASTERIALNA — 111

Wierność i wytrwałość:
ponowne odkrycie znaczenia dyscypliny — 111
Obowiązki i prawa wynikające z eksklaustracji — 124
Notoryczne odstępstwo od wiary katolickiej
(kan. 694, § 1, 1°) — 138
Zawarcie małżeństwa lub jego usiłowanie, nawet tylko
cywilne (kan. 694, § 1, 2°) — 140
Bezprawna nieobecność w domu zakonnym trwająca
powyżej roku (kan. 694, § 1, 3°) — 140
Przestępstwo zabójstwa, porwania lub zatrzymania
człowieka, okaleczenie lub poważne zranienie
(kan. 1397) — 146
Przestępstwo przerywania ciąży (kan. 1398) — 147
Konkubinat lub inny grzech przeciwko szóstemu
przykazaniu (kan. 1395 § 1) — 148

Procedura wydalenia obligatoryjnego
(kan. 695, § 2) — 151
Procedura wydalenia fakultatywnego (kan. 697–700) — 155
Upomnienia kanoniczne — 160
Skutki wydalenia (kan. 701) — 163

ZAKOŃCZENIE — 167

„WYTRWAJCIE W MIŁOŚCI MOJEJ!” (J 15,9) — 169

Siła powołania — 169
Testament miłości — 170
Uczniowie przeznaczeni do tego, by przynosić owoc — 171
Pozostać znaczy wytrwać — 172
Aby wasza radość była pełna — 173
Maryja, kobieta wierna i wytrwała — 175